

De dove gevel: een zwaard van Damocles?

Het wordt in Nederland steeds meer een kunst om nog plekken te vinden waar gebouwd kan worden. Platteland en natuurgebieden moeten zoveel als mogelijk worden gespaard en stedelijke omgevingen lijken al vrijwel te zijn volgebouwd. Voor de stedenbouwkundigen is het een telkens complexer wordende uitdaging om de bouwprogramma's in te passen in de beperkt beschikbare ruimte. Compacte stadsontwikkeling lijkt daardoor voor de komende decennia het credo te worden.

Door Erik Willighagen

Over de auteur:

Ing. B.H. Willighagen is adviseur bij Alcedo bv, adviseurs voor milieu, geluid, trillingen en bouwfysica.

Compacte stadsontwikkeling: de spaarzame ruimte zo nuttig mogelijk gebruiken. Dit klinkt goed, maar heeft ook keerzijden. Consequentie is namelijk ook dat alles dichterbij elkaar komt. Zo worden ook de afstanden tussen bijvoorbeeld woningen en wegen en bedrijven zo klein gemaakt als maar enigszins mogelijk is. Afhankelijk van de aard van de wegen en de bedrijven hoeft dat geen bezwaar te zijn. Een woning op luttele meters afstand van een rustige woonstraat of een boekenwinkel leidt niet snel tot hinder. Wanneer echter woningen (of andere geluidsgevoelige bestemmingen) en drukke wegen of geluidsproducerende bedrijven direct naast elkaar worden geprojecteerd, neemt de kans op hinder sterk toe. Gelukkig hebben we dan altijd nog de Wet geluidhinder en de Wet milieubeheer om ons te beschermen tegen de akoestische consequenties van al te heftige ontwikkelingen. Gelijktijdig bieden deze wetten in sommige situaties ook de mogelijkheid om op hoog geluidsbelaste locaties woningen te realiseren. En juist in deze situaties vertoont de wet- en regelgeving tekortkomingen.

WET GELUIDHINDER

Als de maximale grenswaarden volgens de Wet geluidhinder of volgens het gemeen-

telijke geluidsbeleid dreigen te worden overschreden, wordt vaak teruggegrepen op het toepassen van dove gevels. Als de geluidsbelaste gevel namelijk "doof" wordt uitgevoerd, is toetsing aan de Wet geluidhinder niet meer aan de orde.

Een dove gevel is – vrij vertaald – een gevel zonder te openen delen, maar met wel voldoende geluidswering. Door toepassing van dove gevels kunnen veelal alsnog geluidsgevoelige bestemmingen op hoog geluidsbelaste locaties gebouwd worden. De hogere grenswaarden hebben in dat geval geen betrekking op de dove gevels, maar alleen op de gevels met te openen delen.

Toepassen van dove gevels vergt creatieve architectuur. Er mogen immers geen te openen delen in de dove gevels worden opgenomen. Lastig aspect is in dat geval de verplichting volgens het Bouwbesluit om toch spuisvoorzieningen middels te openen delen in verblijfsruimten op te nemen. Vaak lukt het toch om een bruikbare woningindeling te maken. Soms moet daarvoor de trukendoos worden opengetrokken door als alternatief voor dove gevels bijvoorbeeld (veel te) kleine serre-achtige ruimten of dubbele gevels te realiseren.

In theorie werkt het dus allemaal. Maar wat is nu de praktijk? De praktijk is dat er vertrekken worden gerealiseerd waar

FIGUUR 1: EEN DOVE GEVEL

Wet geluidhinder, artikel 1:

Gevel: bouwkundige constructie die een ruimte in een woning of gebouw scheidt van de buitenlucht, daaronder begrepen het dak.

Wet geluidhinder, artikel 1b, lid 5:

In afwijking van artikel 1 wordt onder een gevel in de zin van deze wet en de daarop berustende bepalingen niet verstaan:

een bouwkundige constructie waarin geen te openen delen aanwezig zijn en met een in NEN 5077 bedoelde karakteristieke geluidwering die ten minste gelijk is aan het verschil tussen de geluidsbelasting van die constructie en 33 dB onderscheidenlijk 35 dB(A), alsmede een bouwkundige constructie waarin alleen bij uitzondering te openen delen aanwezig zijn, mits de delen niet direct grenzen aan een geluidsgevoelige ruimte.

ouderwets doorluchten door een paar ramen tegen elkaar open te zetten niet meer mogelijk is. Dit komt doordat te openen delen meestal maar in één gevel zijn opgenomen. De praktijk is ook dat de bewoners na de bouw vaak tot de conclusie komen dat een te openen raam in de dove gevel toch wel erg wenselijk is. Vaak is het vrij eenvoudig om bijvoorbeeld een nieuwe opening in een gemetselde gevel te maken of een stuk vaste beglazing te vervangen door een draaiend deel. Als daarbij de eisen volgens het Bouwbesluit in acht worden genomen, kan dit volkomen legaal worden uitgevoerd. Als toepassing van dove gevels niet expliciet in het bestemmingsplan is voorgeschreven (zo dit al mogelijk is), heeft de gemeente meestal geen instrumenten om deze wijzigingen tegen te houden.

Op deze manier wordt de dove gevel dus willens en wetens weer geopend. Wat zijn nu de consequenties?

1. De bewoner is tevreden. De gebruiksmogelijkheden zijn vergroot terwijl het akoestisch binnenklimaat in orde blijft zolang het nieuwe raam gesloten blijft. Er is echter wel de mogelijkheid om het raam te openen. Voor het (tijdelijk) slechtere binnenklimaat kiest de bewoner zelf.
2. De wegbeheerder heeft mogelijk een probleem als er een wijziging aan de weg moet worden uitgevoerd. Er is immers een gevel bijgekomen waarop de geluidsbelasting moet worden getoetst, waar dat voorheen niet nodig was. Dit kan leiden tot de verplichting om maatregelen te treffen aan de weg of in de vorm van een afscherming. De eerste voorbeelden van deze situaties langs rijkswegen dienen zich al aan.

BETUTTELEND?

De vraag dient zich aan of de regelgeving voor wat betreft dove gevels niet al te betuttelend is. De gebruiksmogelijkheden van de woningen worden sterk beperkt. Bij aanpassing van de gevels heeft de gemeente meestal geen mogelijkheden om dit tegen te houden. Als dan vervolgens een reconstructie aan de weg uitgevoerd wordt, is de wegbeheerder verplicht om maatregelen te treffen. In extreme situaties kan het er toe leiden dat de reconstructie geheel geen doorgang kan vinden.

Een mogelijkheid om deze onwenselijke situatie te voorkomen, kan bijvoorbeeld een wijziging van artikel 1b lid 5 van de Wet geluidhinder zijn. Aan dit artikel zou een uitzondering kunnen worden toegevoegd, inhoudende dat gevels waar grenswaarden worden overschreden toch te openen delen mogen bevatten. Voorwaarde is dan wel dat de achterliggende ruimte zowel zonder als met te openen delen in deze gevel voldoet aan alle eisen van het Bouwbesluit. Ter borging zou in de hogere grenswaarde beschikking moeten worden aangegeven welke gevels een geluidsbelasting ondergaan die hoger is dan de maximale grenswaarde. Ingeval van een reconstructie kunnen deze "halfdove" gevels vervolgens van beoordeling worden uitgesloten.

Op de figuren 3 en 4 is het verschil tussen de dove en de halfdove gevel in beeld gebracht.

Zolang de Wet geluidhinder nog niet gewijzigd is, kan van deze oplossing geen gebruik gemaakt worden. Wellicht dat in voorkomende situaties de Stad- en Milieubenadering kan worden toegepast waardoor legaal kan worden afgeweken van de maximale grenswaarden.

WET MILIEUBEHEER

Ook in het kader van vergunningen of meldingen volgens de Wet milieubeheer kan het principe van dove gevels gaan spelen. Bijvoorbeeld als de langtijdgemiddelde beoordelingsniveaus hoger zijn dan de veelal gebruikte grenswaarde van 50 dB(A). Toepassing van dit principe is echter niet zonder meer mogelijk:

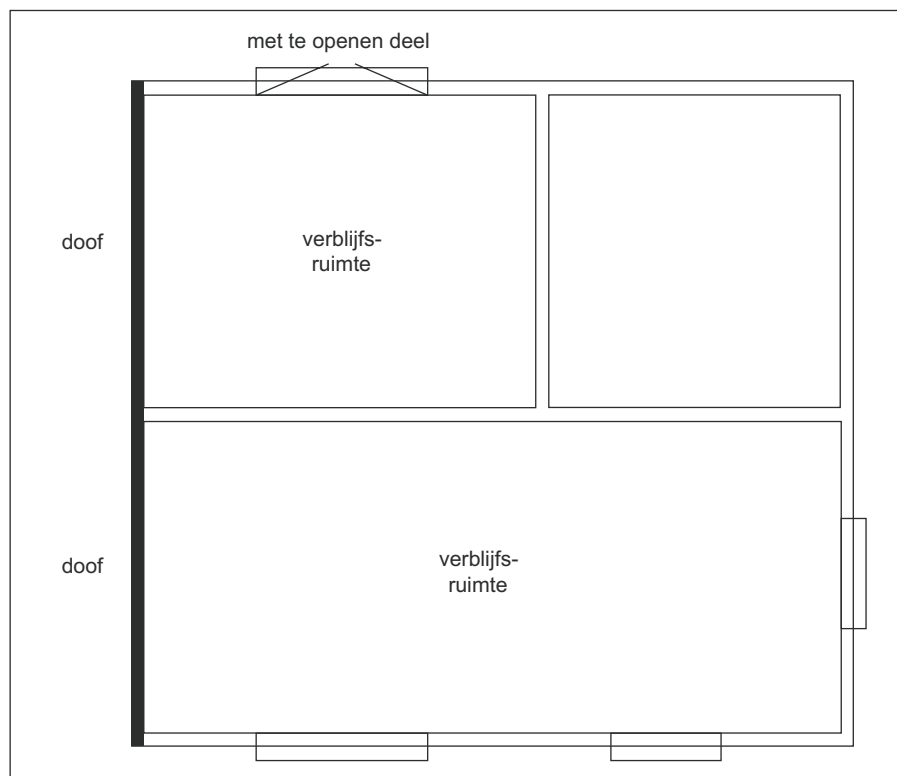
- De akoestische beoordeling van bedrijven wordt in het kader van vergunningverlening veelal uitgevoerd op basis van de Handreiking industrielawaai en vergunningverlening uit 1998. Deze Handreiking kent het begrip dove gevel niet. Indien dus enkel gebruik wordt gemaakt van de Handreiking, kan géén gebruik worden gemaakt van dove gevels en eventuele ruimere beoordelingen die hieruit voortvloeien. Er kan dus niet zonder meer worden afgezien van

het stellen van grenswaarden als dove gevels worden toegepast.

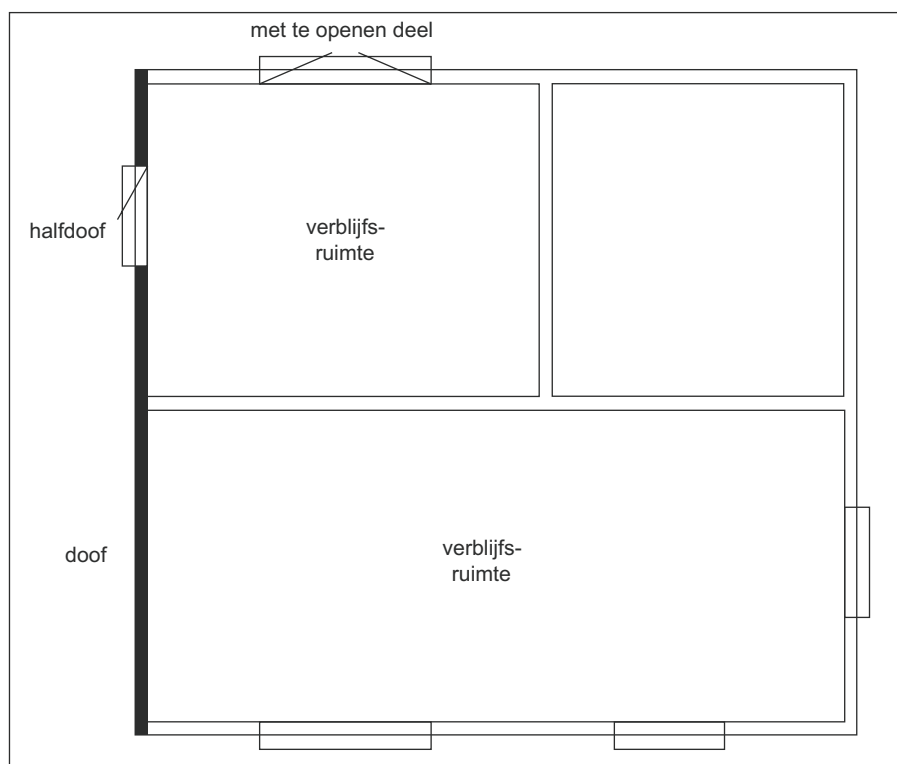
- Het recent in werking getreden Activiteitenbesluit kent het begrip dove gevel wél. In de definitie van het begrip gevel wordt verwezen naar de Wet geluidhinder. Bij de beoordeling van meldingsplichtige bedrijven gelden dus voor dove gevels géén grenswaarden.
- De eigenaar van de woning met een dove gevel kan op elk moment besluiten om een te openen deel in de gevel aan te brengen, waardoor het dove karakter verdwijnt. De vergunningverlener en het bedrijf dat gebruik maakte van het dove karakter van de gevel kunnen hiertegen meestal niets ondernemen. Consequentie is dat bij een nieuwe beoordeling rekening moet worden gehouden met een niet-dove gevel, waar dat soms voorheen niet nodig was. Zelfs als in de vigerende voorschriften expliciet is aangegeven dat er sprake is van een dove gevel en dat hier (veel) hogere geluidsniveaus zijn toegestaan. Hierdoor kan de uitoefening van het bedrijf ernstig worden belemmerd. Dit soort fenomenen kan enkel worden voorkomen door een overeenkomst op te maken tussen de vergunningverlener, het bedrijf en de eigenaar van de dove gevel, waarin de eigenaar van de dove gevel wordt verplicht de dove gevel in stand te houden. Een dergelijke overeenkomst kan in de regel alleen worden opgesteld als sprake is van een nieuwe woning nabij een bedrijf. Als sprake is van een bestaande woning, zal de eigenaar niet snel genegen zijn om aan een overeenkomst mee te werken.

HET ZWAARD VAN DAMOCLES

FIGUUR 2: SERREACHTIGE RUIMTEN

FIGUUR 3: EEN TRADITIONELE DOVE GEVEL

FIGUUR 4: EEN HALFDOVE GEVEL

Toepassen van het principe van dove gevels lijkt dus op het eerste gezicht een uitkomst om in hoger geluidsbelaste situaties toch ontwikkelingen te laten doorgaan, waarbij gelijktijdig een goed woon- en leefmilieu in acht wordt genomen. Zolang de eigenaar of gebruiker van de dove gevel deze ook inderdaad doof houdt, is er niets aan de hand. Het

zwaard van Damocles valt echter wanneer de gevel wordt gewijzigd en niet langer meer doof is. Andere belanghebbenden (wegbeheerders, bedrijven, gemeenten) hebben meestal geen mogelijkheden om deze wijzigingen tegen te houden.

TOT SLOT

Hiervoor is een enigszins dubbel beeld

gegeven van dove gevels. Enerzijds een uitkomst, maar anderzijds een risicofactor en een onnodige beperking van de gebruiksmogelijkheden van een woning. Kunnen de nadelen worden weggenomen? Ten dele wel. Bijvoorbeeld door:

1. een wijziging van de Wet geluidhinder, waarmee halfdove gevels worden geïntroduceerd;
2. een bepaling in het bestemmingsplan, waarin is aangegeven waar dove gevels moeten worden toegepast;
3. een Stad- en Milieubenadering toe te passen;
4. ook de hogere geluidsniveaus ter plaatse van (half)dove gevels vast te leggen in de geluidsvorschriften ingevolge de Wet milieubeheer;
5. een overeenkomst op te stellen tussen bedrijf, woningeigenaar en vergunningverlener om te garanderen dat (half)dove gevels ook daadwerkelijk (half)doof blijven.

De belangrijkste boodschap blijft vooralsnog: bouw waarborgen in. Het paardenhaar waaraan het legendarische zwaard van Damocles is opgehangen kan anders op elk moment bezwijken.